

Тітова О.А. Розвиток іншомовної комунікативної компетентності інженера прийомами, що активізують його творчий потенціал. *Теорія і методика професійної освіти*: зб. наук. праць. Київ: Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2018. Вип. 14. С. 1-8. ISSN: 2617-152X

УДК 378.147

Олена Анатоліївна Тітова, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Таврійського державного агротехнологічного університету
Елена Анатольевна Титова, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры иностранных языков
Таврического государственного агротехнологического университета
Olena Titova Ph.D., (Pedagogy), Associate Professor of the Foreign
Languages Department at Tavria State Agrotechnological University

**РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНЖЕНЕРА
ПРИЙОМАМИ, ЩО АКТИВІЗУЮТЬ ЙОГО ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ
РАЗВИТИЕ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА
ІНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ У ІНЖЕНЕРА ПРИЕМАМИ, КОТОРЫЕ
АКТИВИЗИРУЮТ ЕГО ТВОРЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ
DEVELOPMENT OF THE ENGINEER FOREIGN
COMMUNICATIVE COMPETENCE BY THE WAYS BASED ON THE
CREATIVE POTENTIAL**

Анотація

Глобальні завдання, які постають перед сучасними інженерами, часто передбачають роботу у команді фахівців з різних сфер та різних країн, а, отже, розвиток комунікативної компетентності, зокрема іншомовної, має складати основу інженерної підготовки. У статті аналізуються прийоми (моделювання реальної ситуації професійного спілкування), покликані задіяти творчі здібності студентів для розвитку їх комунікативної компетентності. Застосування блок-схем на підготовчому етапі допомагає студентам-інженерам у складанні діалогів та дає можливість реалізувати такі види діяльності як аналіз та синтез. Подальшого дослідження потребують питання, пов'язані із використанням засобів інформаційних і комунікаційних технологій для організації навчання комунікативної компетентності.

Аннотация

Глобальные задачи, с которыми сталкиваются современные инженеры, часто предполагают работу в команде специалистов из разных сфер и разных стран, таким образом, развитие коммуникативной компетентности, в частности на иностранном языке, должно составлять основу инженерной подготовки. В статье анализируются приемы (моделирование реальной ситуации профессионального общения), призванные задействовать творческие способности студентов для развития их коммуникативной

компетентности. Использование блок-схем на подготовительном этапе помогает студентам-инженерам в составлении диалогов и дает возможность реализовать такие виды деятельности как анализ и синтез. Дальнейшего изучения требуют вопросы, связанные с использованием средств информационных и коммуникационных технологий для организации развития коммуникативной компетентности.

Abstract

The global challenges, which the present-day engineers face to, often involve team work of specialists from different fields and different countries. So the development of communicative competence, particularly foreign, should form the basis for the engineering education. The article is devoted to the ways (modeling the real situation of professional communication), which involve the students' creative abilities to develop their communicative competence. The use of charts at the preparatory stage helps students in the process of dialogues completing. Moreover, making charts enables to implement such activities as analysis and synthesis into the learning. Further study could touch the questions related to the use of information and communication technology tools for organizing the development of communicative competence.

Авторське резюме

Вміння ефективно обмінюватися інформацією набуває критичної важливості в умовах глобалізації та ускладнення інженерних задач, коли діяльність фахівців все частіше реалізується у команді, представники якої працюють у різних сферах та походять з різних країн і культур. Тому підготовка сучасного інженера все інтенсивніше спрямовується на розвиток комунікативної компетентності, зокрема іноземною мовою, разом із професійними якостями та інженерної творчістю. Отже, мета статті полягала в аналізі ефективності прийомів, що дозволяють задіяти творчі здібності студентів у процесі розвитку комунікативної компетентності на прикладі діалогічного мовлення майбутніх інженерів на заняттях з іноземної мови.

Студенти інженерних спеціальностей часто відчують певні труднощі, пов'язані із навчанням спілкуванню. Пропонується моделювання реальної ситуації професійного спілкування як ефективний прийом для розвитку діалогічного мовлення у студентів-інженерів. Сучасні комунікативні курси з іноземної мови професійного спрямування широко застосовують роботу у великих та малих групах для реалізації рольових ігор з моделюванням певної професійної ситуації. Студенти з невисоким рівнем володіння іноземною мовою відчують значну підтримку, коли на етапі складання діалогів після операцій аналізу та синтезу складають блок-схеми (charts), на основі яких далі будують діалоги.

Такий інтегрований підхід дає можливість студентам з іншомовною комунікативною компетентністю різного рівня комплексно опрацювати мовленнєву ситуацію та організувати діалогічне мовлення, що значно підвищує їх мотивацію до спілкування іноземною мовою.

Застосування на практичних заняттях професійно орієнтованих ситуацій спілкування, відповідних проблемних завдань, реалізованих через групову роботу, дозволяють майбутнім інженерам використовувати свій творчий потенціал для розвитку комунікативної компетентності. Доречним є використання засобів інформаційних і комунікаційних технологій для організації навчання комунікативної компетентності, що потребує додаткового дослідження.

Постановка проблеми. Спрямованість сучасної вищої інженерної освіти на інноваційну професійну діяльність висуває низку вимог до випускників вишів. Очевидно, що компетентність майбутнього фахівця (загальна здатність, основана на знаннях та досвіді) має відповідати вимогам

ринку праці. Перелік базових здатностей, представлений аналітиками Світового економічного форуму 2018 року [6], разом із *умінням вирішувати складні задачі, критичним мисленням та креативністю* включає *уміння управляти людьми* (обґрунтувати та поставити завдання, проконтролювати порядок виконання та результати), *навички координації та взаємодії* (в умовах глобалізації та ускладнення задач діяльність інженера у проекті – це частина командної роботи представників різних сфер, країн та культур, де критично важливо ефективно обмінюватися інформацією). Таким чином, система інженерної підготовки має бути націлена на розвиток професійних якостей, інженерної творчості та розвиток комунікативної компетентності, зокрема іноземною мовою (мовами).

Проблемами розвитку іншомовної професійної комунікативної компетентності опікуються чимало вітчизняних та зарубіжних науковців: А. Астадур'ян, І. Берман, Л. Борозенець, Н. Городецька, Н. Зубаль, Т. Лучкіна, О. Романенко, Т. Серов, О. Токменко, Т. Труханов, С. Шатілов, Д. Брінтон, Ш. Гюнтер, В. Еванс, М. Іботсон, М. Макош, Д. Уилкінс, Д. Хаймз та ін.

Аналіз теорії та практики підготовки інженера, показує, що сучасна інженерна школа спрямовує освітній процес на розвиток, перш за все, професійної компетентності. Часто майбутні інженери стикаються з проблемами комунікації під час співпраці (наприклад, роботи над сумісними проектами) [3]. Проте ефективно організована навчальна діяльність, наприклад, на заняттях з іноземної мови, здатна підтримувати розвиток комунікативної компетентності, залучаючи при цьому творчий потенціал майбутнього інженера. Таким чином, **мета статті** – аналіз ефективності окремих прийомів, що дозволяють використовувати творчі здібності студентів для розвитку комунікативної компетентності, зокрема діалогічного мовлення майбутніх інженерів на заняттях з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутнього інженера до іншомовного професійного спілкування включає засвоєння термінології та

мовленнєвих зразків, пов'язаних з призначенням, будовою, принципом роботи машин їх виробництвом та експлуатацією. Не менш важливим є опанування навичками вести діалог, висловити свою думку, пояснити послідовність дій, тощо. Творчий потенціал студентів інженерного напрямку обумовлює їх схильність до аналітичної діяльності, здатність логічно мислити, класифікувати, легко вбачати та розробляти певні алгоритми, всі ці якості обов'язково мають бути задіяні під час будь-якої навчальної діяльності. Застосування схем, зображень, статичних та динамічних моделей машин і механізмів, відкритих проблемних завдань, на заняттях з іноземної мови дозволяє не тільки швидко запам'ятовувати лексику, практикувати монологічне та діалогічне мовлення, але і розвивати поняттєво-образне та логічне мислення.

Проблеми іншомовного спілкування широко висвітлюються у науковій літературі. Відомо [1], що спілкування являє складний процес комунікативної взаємодії учасників. Оволодіння навичками іншомовної комунікації пов'язано з різного роду труднощами: вміння вступити до розмови, слухати та чути співрозмовника, правильно обрати форму і зміст висловлювань, тощо). Практика свідчить, що часто студенти інженерних спеціальностей знаходять процес навчання спілкуванню доволі складним. Моделювання реальної ситуації професійного спілкування є одним із способів розвитку діалогічного мовлення у студентів-інженерів. Мовна підготовка включає зняття лексичних та граматичних складнощів. Прослуховування аудіо-зразку також дає підтримку студентові при складанні діалогу.

Оскільки розвиток діалогічного мовлення у майбутніх інженерів на заняттях з іноземної мови має за мету підготовку його до ефективної іншомовної професійної комунікації, доцільною є робота в парах та малих групах. Результати останніх психологічних досліджень доводять ефективність та підтверджують переваги такого контакту студентів [2]. Тому сучасні комунікативні курси з іноземної мови, зокрема мови професійного

спрямування, широко застосовують групові завдання. Під час рольової гри, коли моделюється певна професійна ситуація, спостерігається висока активність студентів, оскільки вона заснована на розумінні їх майбутніх обов'язків.

Оскільки рольова гра є досить ефективним та цікавим для студентів прийомом при навчанні діалогу, можна припустити, що додаткові завдання у процесі підготовки до діалогу здатні розвивати понятійно-образне та логічне мислення. Рольова гра включає обов'язкові етапи. На підготовчому етапі учасникам представляють ситуацію, вони розподіляють між собою ролі та отримують інструкції. Після цього починається основний етап – саме мовленнєва діяльність: студенти застосовують засвоєні на попередніх етапах лексичні та граматичні одиниці, мовні засоби і мовленнєві прийоми для досягнення поставленої мети спілкування. Діяльність обов'язково закінчується рефлексією (саморефлексією). Підводяться підсумки, розбираються труднощі та аналізуються помилки [4].

Коли рівень володіння іноземною мовою у студентів невисокий, на підготовчому етапі доцільно застосовувати блок-схеми (charts), щоб допомогти у складанні орієнтовних діалогів. Причому викладач може використовувати заготовлені раніше схеми, а може запропонувати студентам розробити схеми самостійно після прослуховування аудіо-зразку, аналізу мовленнєвих засобів та встановлення ходу діалогу (це очевидно надає більше свободи у виборі лексики та граматичного інструментарію). Слід зауважити, що залучення студентів до складання блок-схем дає можливість розширити функції прийому в цілому. Як правило, студенти з готовністю займаються аналізом та синтезом під час підготовки блок-схем. З іншого боку, не менш важливим є зміст діалогу. Сучасні курси іноземної мови для інженерів пропонують різноманітний цікавий контент. В якості прикладу наведемо ситуацію професійного спілкування під час сеансу мозкової атаки [tech Eng].

На початку визначається ціль: сформулювати вміння пошуку рішень та обговорення їх змісту, порядку дій, ефективності, тощо. Для цього

визначаються завдання: оцінити проблемну ситуацію, розробити у міні-групах свій план дій, обговорити варіанти. Слід зауважити, що перед студентами постає інтегративна ціль – з одного боку, це формування навичок діяти як інженер у проблемній ситуації, з іншого боку, – формування навичок спілкування іноземною мовою в умовах співпраці з іншими інженерами. Таким чином, прогнозується розвиток професійної компетентності на заняттях з іноземної мови, коли сама мова є не ціллю, а засобом.

Ознайомившись із ситуацією, студенти проводять сесію генерування ідей (мозкову атаку) та визначають зміст і порядок операцій. Потім пропонується прослухати запис того, як цю задачу вирішує група інженерів. Після цього учасники груп працюють над складанням блок-схем, щоб за їх допомоги скласти орієнтовні діалоги в межах запропонованої групи. Комплекс вправ розроблений для реалізації на практичному занятті протягом 30-40 хвилин.

Завдання 1.

Інструкція. *Listen (read) to a conversation [5; 44-45]. Put the ideas into the best order.*

«...

B: We have to locate the diver, and then mark his position with a buoy on the surface.

C: And then we can cut him free, with a knife, if he's trapped.

A: Right, and what about his oxygen supply?

D: If his breathing gas is low, we have to give him some more gas. We can use an extra oxygen tank.

B: And then we should bring him up to the surface, very carefully and not too quickly.

A: Right, good, so you're at the surface, and you're holding the diver here. What if he sinks again?

C: We need to make him float, make him buoyant at the surface. We can inflate his wet suit.

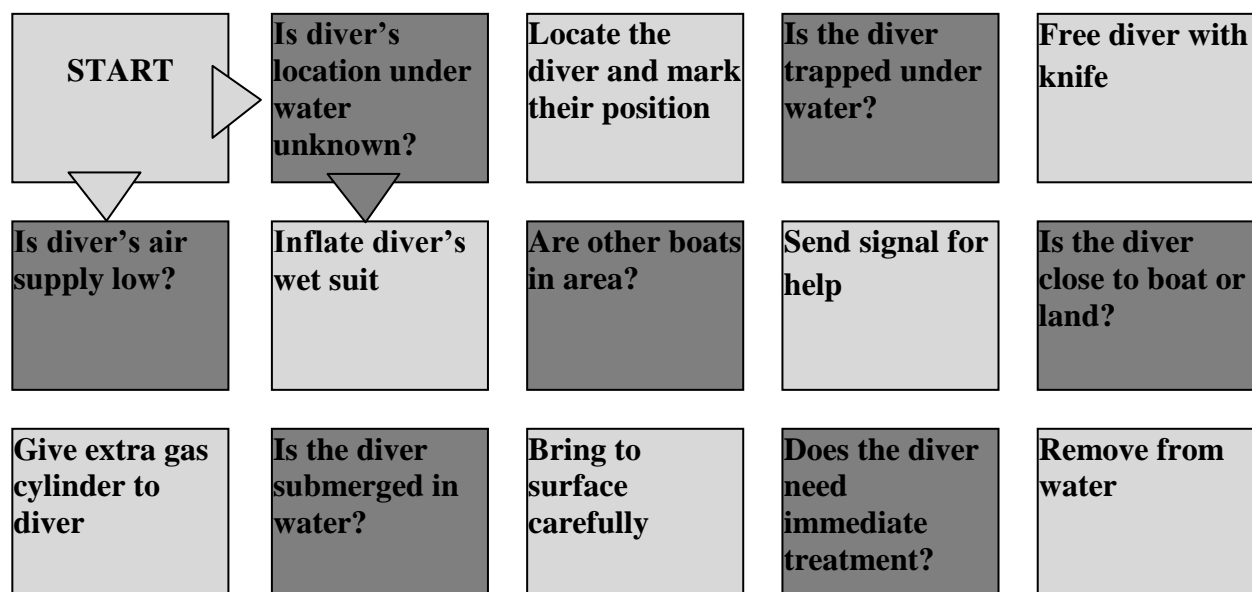
D: If there's not breathing, we may have to give him artificial respiration there on the surface.

B: And call for help, if there are other boats around. Or send a signal for help.

...»

Завдання 2.

Інструкція. *Work with a partner. Complete the charts. Draw the arrows. Take turns to speak. Make as many different conversations as you can.*

Завдання 3.

Інструкція. *Practise the conversations in other groups.*

Застосування подібної схеми підготовки до діалогу, дозволяє студентам відпрацювати навички парної та групової роботи, залучити до спілкування студентів з різним рівнем мовлення. З іншого боку, майбутні інженери, реалізують свої здатності аналізувати, класифікувати, діяти за алгоритмом. Такий інтегрований підхід дає можливість студентам навіть з початковою іншомовною комунікативною компетентністю, комплексно опрацювати мовленнєву ситуацію та організувати діалог, що значно підтримує їх мотивацію до спілкування іноземною мовою. Діяльність закінчується аналізом результатів. Студенти оцінюють, чи вдалося їм виконати успішно всі завдання та досягти визначених цілей. З'ясовуються труднощі, обговорюються та виправляються помилки. Саморефлексія має також включати аналіз прийому застосування блок-схем для підготовки до діалогічного мовлення, з'ясування, наскільки це зручно, чи можна перенести цей прийом на іншу діяльність та застосувати в іншій ситуації, тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Всебічна підготовка інженера, придатного у майбутньому до інноваційної діяльності

передбачає розвиток його професійної компетентності, творчого мислення та вміння ефективно підтримати комунікацію, зокрема іншомовну. Застосування на заняттях з іноземної мови професійно орієнтованих ситуацій спілкування, проблемних завдань, реалізованих через групову роботу, дозволяють майбутнім інженерам використовувати свій творчий потенціал для розвитку комунікативної компетентності. Перспективним виглядає інтеграція означеного прийому у сучасні інформаційно-комунікаційні технології, що дозволяють розробляти реалістичні моделі будь-яких професійних ситуацій. Таким чином подальшого дослідження потребують питання, пов'язані із використанням засобів інформаційних і комунікаційних технологій для організації навчання комунікативної компетентності.

Список використаної літератури

1. Богатикова Л.И. Использование психотехнических игр для обучения групповому общению. *Вісник Чернігівського Національного Педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2013. Вип. 111. С. 38-40.
2. Кузьменкова Ю.Б. Стратегии речевого поведения в англоязычной среде М.: Педагогический университет «Первое сентября», 2006. 48 с.
3. Симоненко С.В. Культурно-освітній потенціал іноземних мов в системі професійної підготовки майбутніх інженерів. *Людиновимірність гармонізації культурно-освітнього простору майбутніх педагогів: наукові досягнення і перспективи*: зб. мат. Міжнар. наук.-практ. конф. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. С. 68-70.
4. Тітова О.А. Застосування ігрових прийомів для розвитку професійного діалогічного мовлення у майбутніх інженерів. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, 2014. № 1. С. 135-138.
5. Bonamy D. Technical English 2: Course book. Pearson Education Limited, 2008. 128 p.
6. Gray A. 11 experts at Davos on the future of work // World Economic Forum / A. Gray. 2016.

URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/11-experts-at-davos-on-the-future-of-work>